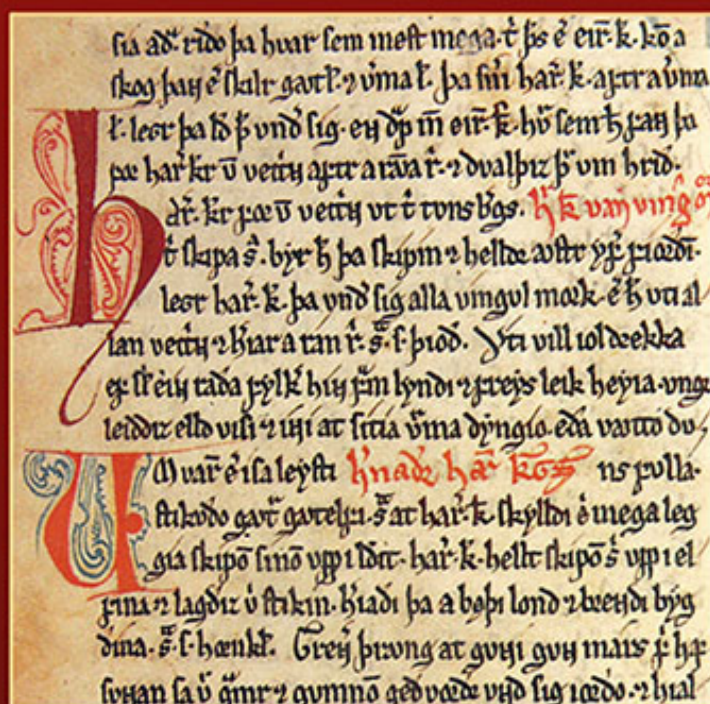

NORRØN LITTERATURHISTORIE

II

FINNUR JÓNSSON

INDHOLDSFORTEGNELSE.

Andet tidsrum.

Indledning

1. Afsnit

§ 1. Historiske tilstande i Norge og på Island

§ 2. Digtningen i almindelighed

§ 3. Norsk digtning

§ 4. Islandske digtning:

A. Fyrsteskjalde m. m.

I. Egenlige fyrsteskjalde

II. Skjalde, som har besunget tidligere levende fyrster og ældre begivenheder

B. Den religiøse digtning

Plácitúsdrápa

Leiðarvísan

Líknarbraut

Heilagsandavísur

Andreasdrápa, Bjúgar vísur, Nikulásdrápa, Máriauflokkur

Almindelig beskrivelse

Sólarljóð

Hugsvinnsmál

C. Niddigtning

Kúgadrápa, Hafliðamál

Gnóðardrápa

Danse

D. Uægte vers i sagaerne

a. De uhistoriske sagaers vers

Løse vers

Dødssange

Krákumál

Stridsvers og satire

Buslubæn

Samtalevers

Víkarsbálkr

Heiðreks gåder

Völsapátts vers

b. De historiske sagaers uægte vers .

E. Islandske lejlighedsskjalde

F. Digte og vers uden forfatternavne

a. Þulur

Þorgrímsþula, Kálfsvísa

b. Drömmervers

Stjörnu-Odda draumr

c. Vers af fyrstedigte, Morginsól, Stríðkeravísur

d. Løse vers af ikke navngivne digtere

1) om norske forhold

2) om islandske forhold

2. afsnit: Sagalitteraturen

§ 1. Forudsætninger for den isl. sagafortælling og historieskrivning

§ 2. Den isl. historiske tradition, dens væsen og fremtræden i sagaerne; dens troværdighed

§ 3. Om skriften og dens udvikling på Island

§ 4. Sagaskrivningen på Island i dens hovedtræk

§ 5. Af hvem og hvor de isl. sagaværker er optegnede eller forfattede

§ 6. De enkelte sagaværkers form og indretning

§ 7. Sagaens betydning, æmner, personfremstilling og stil

§ 8. Sagaens arter og inddeling

§ 9. De navngivne forfattere og navnløse sagaværker Snorre.

A. Forfattere

1. Sæmundr hinn fróði Sigfússon
2. Ari prestr Þorgilsson hinn fróði
3. Eiríkr Oddsson
4. Karl ábóti Jónsson
5. Oddr Snorrason munkr
6. Gunnlaugr Leifsson, munkr

B. De navnløse sagaværker

I. De gamle slægtsagaer (Íslendingasögur)

1. Borgarfjord-Myregruppen: Egils saga Skallagrímssonar

Gunnlaugs saga ormstungu

Bjarnarsaga hitdælakappa

Harðarsaga Grimkelssonar

2. Bredefjord- og Isefjordgruppen: Eyrbyggjasaga

Laxdælasaga

Gull-Þórissaga

Gísla saga Súrssonar

Fóstbroeðrasaga

3. Den nordlandske gruppe: Bandamannasaga

Hallfreðarsaga

Vatsdælasaga

Heiðarvígasaga

4. Øfjordsgruppen: Víga-Glúmssaga

Valla-Ljótssaga

Ljósvetningasaga

Reykdoelasaga

5. De østfjordske sagaer: Þorsteins saga hvíta

Vápnfirðingasaga

Droplaugarsonasaga

Hrafnkels saga freysgoða

Njarðvikingasaga

6. Njálssaga

7. Þættir fra det ældre tidsrum

1. Einars þ. Skúlasonar

Gils þ. Illugasonar

2. Halldórs þ. Snorrasonar ,

Stúfs þ. Kattarsonar

Brands þ. örvä

Auðuns þ vestfirzka

3. Hrómundar þ. halta ,

Hrafns þ. hrútfirðings

Odds þ. Ófeigssonar

4. Hreiðars þ. heimska

Ögmundar þ. dytts

5. þ. af Gullásu-Þórði

þ. ai Agli Síðuhallssyni

Gunnars þ. Þiðrandabana

6. Steins þ. Skaptasonar

þ. af Þorsteini tjaldstoeðing

Ölkofraþ.

Sneglu-Halla þ.

Ívars þ.

Mánaþ.

om den sagakyndige Islænder

II. Sagaer om enkelte personer i det 12. årh.

1. Hafliða saga ok Þorgils

2. Sturlusaga

3. Hrafns saga Sveinbjarnarsonar

4. Guðmundar saga dýra

III. Sagaer vedrørende den isl. kirke og de isl. biskopper, Biskupasögur

1. Hungrvaka

2. Pálssaga

3. Þorláks saga hins helga

4. Prestssaga Guðmundar Arasonar

5. Þorvalds þ. víðförla

6. Kristnisaga

C. Landnámabók

ANDET TIDSRUM.

o. 1100—o. 1300.

SAGATIDSRUMMET.

Dette tidsrum er i den norske og islandske litteraturs historie et hovedtidsrum; til det hører først og fremmest hele den skrevne originaleprosalitteratur, og da særlig sagaskrivningen og lovene; hertil kommer en overordenlig righoldig oversættelseslitteratur, der indbefatter meget forskellige, men overvejende historiske værker.

Ved de fortræffelige originale skrifter, ved det myreflittige arbejde, ved de få, men glimrende forfatternavne kunde dette tidsrum med rette kaldes litteraturens guldalder (I, 6). Særlig gælder denne betegnelse dog de første 100—130 år; i tidsrummets sidste tredjedel mærkes nemlig efterhånden naturnødvendige forandringer i den litterære frembringelse. Sit højdepunkt når denne i tiden omkr. 1200, i de bedste isl. slægtsagaer, i Snorres historiske værk, i lovsamlingerne, og hermed var det originale prosaforfatterskab så godt som afsluttet. Tilbage stod at mangfoldiggøre, hvad der var forfattet, samt, hvad vi vil se er sket, at udvide og omarbejde, særlig de historiske skrifter og i disse at indarbejde, hvad man endnu fandt i den levende tradition eller hvad der i tidens løb efterhånden var blevet tildigtet (legender og lignende), som de oprindelige forfattere, vistnok ofte med velberåd hu, havde udeladt. Denne virksomhed var imidlertid hverken så betydningsfuld eller så selvstændigt et åndsarbejde, som den oprindelige forfattergæmning. Den sidste halvdel af det 13. årh. står således betydelig tilbage for den forudgående tid, men dens betydning for afskrivningsvirksomheden og udbredelsen af

de gamle, nu tildels omarbejdede, skrifter, kan vanskelig overvurderes.

Hvad tidsrummets poetiske frembringelser angår, kan denne ikke på nogen måde tåle at sammenlignes med den førstes. Vi har en (hird)skjaldedigtning, der ganske vist er en ligefrem fortsættelse af den tidligere, men den er nu i flere henseender af en anden art og betydning, hvad der nærmere vil blive belyst i det følgende. Til denne digtning må alle religiøse kvad henføres, da de er støbte i samme form som de ældre digte og har de fleste af disses ydre egenskaber. Således forholder det sig hele tidsrummet igennem. Kun i en forholdsvis kort tid og indenfor et begrænset område findes der i det 13. årh. en opblomstring af en særlig digtningsart (spottedigte). Hirdskjaldevæsenet blomstrer endnu i det 12. årh. i det hele taget af gavn, medens det i det 13. årh. kun kan siges at eksistere af navn.

För end vi går videre, vil vi i al korthed behandle de ydre tilstande i Norge og på Island i dette tidsrum.

Finnur Jónseon. II. 1

1. AFSNIT.

§ 1.

Historiske tilstande i Norge og på Island.

Vi har tidligere (1. bind) særlig dvælet ved det religiøse liv og de dertil knyttede forestillinger, samt ved forskellige ydre forhold hos Nordmænd og Islændere i det 9.—11. årh., som måtte synes at være af vigtighed for digtningen i det første tidsrum. Vi har søgt at påvise sammenhængen mellem de forskellige slags eddadigte og de forhold, hvortil de er knyttede, og hvoraf de synes at være fremvoksede; vi har søgt at vise, hvorledes skjaldedigtningen, skönt oprunden i Norge, dog ved forholdenes udvikling blev en særlig islandsk åndsfrembringelse og anerkendt som sådan af Nordmændene selv.

Således blev det ved at være i det tidsrum, vi her behandler. Der opstod i det ingen nævneværdig digtning i Norge, og der eksisterede her aldrig nogen egenlig sagaskrivning eller overhovedet nogen prosaisk litteratur (bortset fra nogle oversættelser af homilier og kirkelige skrifter og et enkelt historisk værk) før end i det 13. årh. og da blev denne fremhjulpen ikke fra neden, men fra oven, idet selve kongerne virkede for den. Nogen egenlig national litteratur eksisterer der med andre ord ikke i Norge. Dette forhold finder sin forklaring i historiske grunde. Som det af det følgende vil fremgå, bundede den nationale islandske litteratur helt og holdent i det islandske folks oprindelse og livsvilkår ned igennem tiderne, kort sagt, i dets historiske traditioner. ¹⁾

Styrken af Nordmændenes traditioner kan ikke have været så stor og frodig udviklet som Islændernes. De levede så at

sige ikke således i og af deres oldtids minder som disse og havde ikke den samme grund dertil. Nordmændenes historie særlig i det 11. og 12. årh. egnede sig heller ikke til at vedligeholde de gamle traditioner og forsyne dem med ny livskraft. Dertil var forholdene altfor urolige og krigerske. Islændernes uroligste, for åndsfrembringelser mindst gunstige tid falder allerede i det 10. årh., en tid, som for Norges vedkommende i det mindste delvis ikke var så forstyrret, medens netop det århundrede, som for Islands vedkommende var og blev det gunstigste og som da også udmærker sig ved sin rige og frodige åndelige virksomhed, var for Norge en over alle grænser forstyrret og forvirret tid, — det 12. årh. efter 1130. Det er de blodige fejders, den grusomme og ødelæggende borgerkrigs tidsrum ²) hele århundredet ud og et godt stykke ind i det næste. Her var den ene hånd løftet mod den anden; kampe rasede uden ophør hele landet over, drab og blodsudgydelse hørte til dagens orden. De ypperste mænd i landet, kongerne og høvdingerne, var så optagne af dette politiskkrigerske barbarliv, at fra dem kunde der ikke være tale om, at noget stød til en national litteratur kunde udgå. Der var ingen tid til at tænke på sligt. Og det følger af sig selv, at fra de ringere stænder kunde noget sådant endnu langt mindre ske. Deres tid var optagen dels af eget arbejde for livet og erhvævelsen af de vigtigste livsfornødenheder, dels af de indenlandske stridigheder og kampe, som de ikke kunde undgå at blive dragne ind i. De forskellige efterhånden opståede kongsæmner, hvoraf denne ulykkelige tid vrimlede, skulde nok sørge for, at der ikke gaves den krog i landet, hvor der kunde være fred i længere tid. De samlede omkring sig alle dem, der vilde og kunde yde dem hærfølge; mange var uden tvivl nødtvungne. Det er denne tid, som *Tjodrek* munk skildrer i sin historie måske med nogen overdrivelse i de enkelte udtryk men dog i hovedsagen træffende således: »Nos quoque hujus schedulæ hic finem

facimus, indignum valde judicantes memoriæ posterorum tradere scelera, homicidia, perjuria, parricidia, sanctorum locorum contaminationes, dei contemptum, non minus religiosorum deprædationes quam totius plebis, mulierum captivationes et ceteras abominationes, quas longum est enumerare»³). Således måtte det komme dertil, at den tid, som på Island var litteraturens allerfrodigste, for Norges vedkommende blev og måtte blive den allergoldeste. Når *Saxo grammaticus*⁴) antyder, at »Norges blomstrende forfatning« blev nedslået ligesom »af lyn og uvejr« efter Harald gilles ankomst til Norge, har dette uvejr ikke just nedslået nogen national litteratur — for der var ingen —, men dog sikkert de betingelser, som kunde formodes at have været tilstede derfor, kvalt de jordbundens spirer, hvoraf en sådan litteratur kunde fremvokse⁵).

Man havde måske kunnet vente, at ligesom livet på Island affødte en mængde stedlige traditioner, der dannede grundlaget for den senere sagaskrivning, kunde det være gået til i Norge, således at livet dér havde dannet en mængde traditioner og senere affødt en litteratur. Men således gik det ikke. Islænderne havde allerede i det 12. årh. begyndt deres sagaskrivning ikke alene for Islands, men også for Norges vedkommende. Allerede Sæmund og Are frode havde givet en oversigt over Norges historie (kongerækken i alfald). Ved midten af det 12. årh. var en Islænder i Norge for at samle pålidelige førstehåndsefterretninger om den nærmest forudgangne tid. Kong Sverre benyttede o. 1185 en islandsk abbed til at skrive sin egen saga indtil det tidspunkt osv. Det var Islænderne, der her samtidig med begivenhederne optog disse til skriftlig fremstilling. Der må tillige tidlig have rådet den følelse og almindelige opfattelse, at Islænderne særlig egnede sig til den slags arbejde; ligesom Sverre havde benyttet en Islænder, således benyttede senere kong Magnus lagabøter en bekendt islandsk historiker til at skrive

sin faders historie, hvis fortsættelse dannedes af samme forfatters saga om Magnus selv.

Der opstod ikke i det 13. årh. nogen national sagaskrivning. Derimod eksisterer der det førnævnte sagaværk på latin af munken Tjodrek (fra slutningen af det 12. årh.); men efter forfatterens egne ord beror hans skrift på Islændernes fortællinger; hans ord (i begyndelsen af værket) er særlig vigtige, eftersom de aldeles klart og utvetydigt viser den særlig norske opfattelse af Islænderne som sagaskrivere og historikere, og de afgiver det bedste bevis for det ovenfor udviklede; de lyder således: »Operæ pretium duxi, vir illustrissime [Eystein erkebiskop], pauca hæc de antiquitate regum Norwagiensium breviter annotare et prout sagaciter perquirere potuimus ab eis, penes quos horum memoria præcipue vigere creditur, quos nos Islendinga vocamus, qui hæc in suis antiquis carminibus percelebrata recolunt« ⁶). Den nævnte forfatter, Tjodrek munk, der taler således, er så godt som enestående som norsk forfatter fra denne tid.

Det forsøg, som i den sidste tid er, især af prof. H. Koht, gjort for at påvise en norsk historisk litteratur i modersmålet, eller dog en ikke ringe andel deri i det 12. årh., kan ikke siges at være overbevisende. Jeg henviser til hans afhandling i Edda 1914 og min modafhandling — det gælder især Sverressaga — i Arkiv f. nord. fil. XXXVI (1919). Jeg vil ingeniunde nægte, at der i Norge har været bygdetraditioner om tidligere personer og begivenheder, men de var tildels af en anden karakter end de islandske. Og sikkert er de aldrig bleven samlede til større grupper som de islandske, ligesom der ikke mærkes det mindste til de »frode« mænd, vi finder på Island o. 1100. Enkelte af de her antydede traditioner kan have fundet vej til litteraturen, f. ex. til et værk som Ágrip.

Skønt det er så, kan man dog tale om norsk prosalitteratur i det 13. årh. Hermed forholder det sig således.

Da kong Sverre døde (1202), var det klart, at hans æts herredømme i Norge var grundlagt. I ham havde Norge haft en konge, som med utrættelig udholdenhed, aldrig svigtende kløgt og mangesidig begavelse havde styret mod sit mål. Han besad litterær, særlig gejstlig uddannelse, og han har åbenbart haft ikke ringe interesse for boglig kunst overhovedet. Sikkert er det, at hans navn nøje er knyttet til sagaen om ham, og det er med god grund formodet, at det forsvarsskrift fra slutn. af det 12. årh., som er rettet mod pave og gejstlighed til værn for kongedømmet, er skrevet, ikke just af ham, men efter hans tilskyndelse. Vi ved også, at gamle digte har han kendt noget til (I, 51). Hans søn, den håbefulde, begavede Hakon (d. 1. jan. 1204) var ligeledes en vel uddannet og litterært interesseret mand, men han døde for tidlig til at kunne virke for udviklingen af en norsk litteratur.

Hakons søn, Hakon »den gamle« (1217—63), fik bedre tid, magt og lejlighed til at interessere sig og virke for litteraturen. Det er sandsynligt, at denne begavede, kraftige og ærgærrige fyrste, så snart han var kommen i ubestridt besiddelse af Norges kongestol, og efterat de ødelæggende borgerkrige endelig var afsluttede, da først og fremmest tænkte på at hæve det norske kongedømme til det samme trin, som andre europæiske samtidige kongedømmer stod på, og at omgive dette med al den glans, som hørte til et sådant, og det ikke alene med hensyn til det ydre magtområde. Dette søgte han blandt andet at udvirke ved at lade overføre på norsk fremmede, berømte latinske og romanske skrifter m. m. for dermed at underholde sig og sit hof. Siden trængte disse skrifter ud blandt Nordmændene og særlig blandt Islænderne. Intet viser bedre end dette, i forbindelse med at kong Hakon synes særlig at have benyttet ikke-norske oversættere, at der hos det norske folk ikke var de betingelser tilstede, der kunde vække eller fremtvinge en national fra folkets hjærterødder udsprungen litteratur. At det norske folk heller ikke på andre områder

viste nogen tilbøjelighed til selvstændig åndelig virksomhed i dette tidsrum, er en kendsgerning. En norsk poesi findes, med undtagelse af den orknøske, så godt som slet ikke. Det var Islændere, nu som för, der optrådte som hirdskjalde; norske religiøse digte kendes ikke, og nogen folkelig digtning er så godt som ukendt.

Det er det så meget rigere politiske liv, de idelige uroligheder og kampe, indenlandske såvel som udenlandske, der optog alles sind og tanker og som tillige med kampen for livet fortrængte enhver litterær system hos det menige folk. De højere stænder, særlig gejstligheden, måtte dog, nærmest af praktiske grunde, udfolde nogen åndelig virksomhed.

Alt eftersom tiderne forandredes, eftersom kongemagten tog til og det sociale liv blev fuldkomnere og mere flersidigt, viste det sig uundgåeligt at ændre lovene; de gamle love fra det 9., 10. og 11. årh. var for simple, for ufuldstændige i indhold til at være tilstrækkelige i et mere fremskredent kulturtidsrum, hvor f. ex. særlig handelen udvikledes, købstæder anlagdes og blomstrede op osv. Olaf den hellige havde beskæftiget sig med de norske love, udvidet og forbedret dem; men det var sikkert ikke tilstrækkeligt; de måtte stadig ændres og fuldstændiggøres. Dette lovgivningsarbejde er udført af kongen i forbindelse med landets kyndigste mænd. Også i denne henseende var, som bekendt, Hakon den gamle særlig virksom, skönt hans arbejder kun var af en forberedende art. Hans søn, Magnus, var det forbeholdt at afslutte lovarbejdet ved at udarbejde en for hele landet gældende, ensartet lov.

Den anden hovedstand, gejstligheden, har i begyndelsen sikkert udøvet en ikke ubetydelig virksomhed ikke alene på den gejstlige lovgivnings og kirketugts område, men også og navnlig som prædikende. Nogen original virksomhed var der dog her ikke tale om. Den norske kirkeret blev naturligvis den almindelige katolske; de kirkelige taler var mest oversættelser af fremmede navnlig latinske

prædikener eller homilier. »Sagaer« om hellige mænd og apostle er tidlig bleven skreven i Norge, men det er alt oversættelser fra latinske originaler.

Det 11. årh.s første halvdel gik med til at ordne den norske kirke. Denne ordning udgik fra kongen selv (Olaf d. hellige) efter samråd med gejstlige mænd (biskoppen Grímkell). Kort efter Olafs fald blev det første kloster, et benediktinerkloster, stiftet i Trondhjem. Det varede dog lidt endnu, inden landet fik en gejstlig, systematisk inddeling. Først under Olaf kyrre deltes Norge i 3 bispedømmer: Nidaros's, Seljas eller Bergens og Oslos. Kirker var nu bleven rejste rundt omkring i landet, men nogen gejstlig jurisdiktion eksisterede der endnu ikke.

De ældste indfødte præster har vel ingen synderlig uddannelse haft og næppe besiddet større eller flere kundskaber end højst nødvendigt.

Alt dette simple og ufuldkomne forsvandt efterhånden. Hele ordningen blev efterhånden mere fuldkommen ⁷); gejstlighedens kundskaber steg, idet læsningen af latinske kirkelige skrifter blev mere almindelig, ligesom også skrivekunsten fulgte med. Af klostre stiftedes der flere i det 12. årh.; således f. ex. Elgesæter ved Nidaros, Munkeliv i Bergen, Albanskloster på Selja, klostret på Hovedøen og Lysekloster. Af nonneklostre fandtes der 4, alt sammen benediktiner- og cistercienser-klostre ⁸). Disse klostre blev dog, såvidt ses kan, ikke arnesteder for nogen videnskabelig virksomhed i det hele; dette hænger sammen med de ovenfor omtalte sociale og politiske forhold.

Hvad derimod Island angår, møder vi der et ganske andet statsbillede end i Norge.

I rent politisk henseende var Island en aristokratisk fristat, som, efter at dens urolige barndomsalder var forbi (o. 1030), levede under forholdsvis rolige indre forhold i omtrent halvandet hundrede år; disse forstyrredes i begyndelsen ikke ved stridigheder mellem enkelte høvdinger; men

eftersom det 12. årh. led, opstod der ufred, der blev almindelig hele landet over i det 13. årh., og da førte til fristatens undergang.

De gamle høvdingeslægters antal var i tidens løb taget af, magten og formuen samledes på færre hænder; der opstod en indbyrdes kappelyst og skinsyge med en uforholdsmæssig magtbrynde; lidet tiltalende sammenstød, skærmysler og kampe, manddrab og voldshandlinger — det er kendemærket på den første halvdel eller særlig 2. fjærdedel af det 13. årh., den sørgelig bekendte Sturlungetid. Samtidig begynder den norske konges politiske bestræbelser at gøre sig gældende.

Forholdet mellem Norge og Island havde i det 12. årh. været, som i tidligere tider, så godt som uforandret. Handelsforbindelserne ikke alene vedligeholdtes, men udvikledes på forskellig måde. Islandske skjalde vedblev i stort antal at besøge de norske konger, og skønt der næppe kan tillægges dem og deres idræt så stor en betydning som tidligere, spiller de dog omtrent den samme rolle, i det mindste hele det 12. årh. igennem.

I kulturhistorisk og sproglig henseende var disse forbindelser af en meget stor betydning. Men de bevirkede tillige, at de norske konger stadig ligesom havde øjet hæftet på Island og skønt der ingen positive beviser — undtagen for Olaf d. helliges vedkommende — gives for, at de norske konger før o. 1200 har tænkt på eller ønsket at underkaste sig Island, er det dog ikke usandsynligt, at tanken lejlighedsvis er dukket op, men de indre og ydre hindringer, der var tilstede, måtte gang på gang slå denne tanke ned. Disse hindringer var f. ex. den indre splid og borgerkrige i Norge selv; dernæst Islands fjærne beliggenhed tilligemed indbyggernes uafhængighedsfølelse og selvbevidste stilling. Men der skulde indtræde en forandring i alle disse forhold.

Efter at kong Hakon havde besteget den norske trone og bragt en almindelig fred i landet tilveje, var en af hovedbetingelserne for at kunne virke udad skabt. Samtidig

var forholdene på Island væsenlig forandrede; høvdingeklassen var, som allerede bemærket, bleven fåtallig, og hvad der var værre, de fejdede med hinanden; der var en indbyrdes splid og kiv. Hertil kom endvidere, at der var opstået uenighed mellem den verdslige og den gejstlige magt (Torlak d. helliges krav, biskop Gudmunds evindelige stridigheder osv.) og den norske erkebiskops overhøjhed kunde ikke være uden betydning for og indflydelse på udviklingen af de politiske forhold. Nu om nogensinde måtte lejligheden være gunstig for udførelsen af den før omtalte tanke, for en indgriben fra den norske konges side.

Og ganske rigtig. Lejligheden blev greben og benyttet af Hakon og Skule jarl. Kort efter at Hakon havde fået magten, søgte de, tilsyneladende foranlediget ved nogle stridigheder mellem Nordmænd og Islændere i selve Island, under hvilke nogle Nordmænd dræbtes, at skride til handling. I 1218 kom til Norge en af Islands fornemste og mægtigste høvdinger, Snorre Sturluson. Han vidste at skaffe sig kongens og særlig Skule jarls yndest, og da man, i anledning af den nysomtalte sag, truede med at ville foretage et krigstog (et hævn- og erobringstog) til den fjærne ø, siges Snorre at have afvendt dette ved løftet om at forsøge at bevirke, at den af sig selv og uden krig skulde underkaste sig kongen. Dette løfte af Snorre gjorde i øjeblikket sin virkning; det afværgede den for Island øjeblikkelige fare. Men Snorre rørte, efter at være kommen hjem igen, aldrig en finger til at opfylde sit løfte, og dette kostede ham senere livet. Men kong Hakon var ikke den mand, der var tilbøjelig til at opgive en én gang fattet tanke eller beslutning. Ved sin kløgt benyttede han de islandske høvdinger afvekslende som redskaber, dels mod hinanden, dels for at virke for ham selv, ligesom han også ved hjælp af Nordmænd på enhver måde søgte at fremme sine planer med hensyn til Island. Som bekendt blev resultatet, at Island i årene 1262—64 underkastede sig den norske konge på visse, nærmere bestemte betingelser.

Hermed havde Island tabt sit selvstyre; den gamle fristat var ophørt.

Hvad lovgivningen angik, måtte landet blive mere eller mindre afhængigt af den norske konge, og tiden viste, at det også blev det. I kirkeretlig henseende blev landet fuldstændig afhængigt af den norske erkebiskop. I historisk-politisk henseende havde underkastelsen naturligvis de mest gennemgribende følger og i litterær henseende var den ikke uden vigtighed.

Det er værdt at lægge mærke til, at, samtidig med at landet tabte eller stod i begreb med at tabe sin selvstændighed, havde den islandske sagaskrivning, — hvorefter nærmere i det følgende —, i det hele taget nået sit højdepunkt og dermed en vis afslutning. Efter denne tid forandredes smagen efterhånden, og den ændring, der indtrådte, understøttedes kraftig af påvirkninger fra Norge. Det var den af kong Hakon fremhjulpede fremmede litteratur, der begyndte at få indpas også på Island, dels fordi man begærlig greb et nyt stof, dels fordi det var Islændere, som kongen, i det mindste tildels, benyttede som oversættere. Snart vandt denne nye litteratur megen udbredelse på Island og blev navnlig i det 14. årh. temmelig almindelig. I øvrigt vil vi på hvert sted søge at påvise de norske påvirkninger, der efterhånden gör sig gældende.

Efter at Island ved midten af det 11. årh. havde fået sin første biskop i Skalholt (Ísleifr 1056—1080), havde det kun én biskop indtil i begyndelsen af det 12. årh., da biskop Gissurr indrømmede Nordlænderne et særskilt bispedømme. Den første biskop på Hólar var Jon Ögmundsson (1106—21). Som för bemærket (I, 327—8) havde landets første biskop kun liden myndighed i det hele; den islandske stats ydre og indre forhold greb han ikke ind i. Men allerede Ísleifs søn, den nævnte Gissurr, fik, måske dog nærmest på grund af sin egen udmærkede karakter og folkeyndest, en større myndighed. Således bevirkede han tiendens indførelse (1096), hvorved en ekstraskat blev

pålagt hele befolkningen, men, som Are frode siger, »det gennemførtes på grund af hans folkegunst, samt ved hans og Sæmunds taler og ved lovsigemanden Markus' råd«. Der er ingen tvivl om, at denne begivenhed betegnede et stort skridt fremad for den gejstlige myndighed og magt på Island. Det næste skridt i så henseende var indførelsen af en almindelig islandsk kristenret (på foranstaltning af de to biskopper Torlak 1118—33 og Ketill 1122—45). Når hertil kommer, at de islandske love blev nedskrevne under medvirkning af gejstligheden, og at Are frode, den første islandske historieskriver, var præst, fremdeles, at biskop Jon Ögmundsson i sin nidkærhed endogså gik så vidt, at han angreb dagenes gamle folkelige navne (Tys-dag [Tirsdag], Odins-dag [Onsdag] osv.), fordi de indeholdt minder om hedensk gudetro, og indførte andre isteden (tredje-dag, midtuge-dag osv.), uden at man mærker nogen modstand fra folket, — så betegner alt dette, at det nu er gejstligheden, som er bleven ikke just eneherkende, men dog kommen i besiddelse af en magt, som kunde, i det mindste på visse områder, byde den verdslige stangen. Nogen strid mellem gejstligheden og de verdslige høvdinger er der endnu ikke tale om. Endnu var bægge disse klasser så at sige ét. Der fandtes ingen indvandrede eller fremmede præster; de islandske præster var de verdslige høvdingers egne sønner og nære slægtninge, der handlede efter samråd med disse og under gensidig forståelse, med andre ord: gejstligheden stod på folkelighedens trin og følte sig ét med det folk, som den tilhørte og som den lige var udsprungen af og hævede sig ikke meget over det i levevis og vaner. Den ærede og overholdt de gældende love, der naturligvis for længe siden var blevne ændrede, hvor den nye tro og trossikke krævede det; ejendommeligt for denne ringe forskel på de to »stænder« er, at der i det 12. årh. fandtes mange »boglærde«, gejstlig uddannede høvdinger, der dog ingensinde beklædte et kirkeligt embede ⁹).

Endnu en grund til, at den islandske gejstlighed ikke følte sig som en særlig mod andre myndigheder stillet stand, var den lange afstand mellem den og dens nærmeste kirkelige overhoved, erkebispnen i Bremen og — senere — i Lund. Først efter at den myndige Eystein var bleven erkebiskop i Nidaros (1161) blev den islandske kirke underlagt det norske erkebispdomme; den første af Eystein (1163) viede islandske biskop var Brandr Sæmundsson til Holar. Først herefter er det, at gejstligheden begynder at opstille særlige krav, først og fremmest angående patronatsretten over alle landets kirker. Biskop Torlak den hellige (d. 1193) forsøgte at tiltvinge sig denne ret, samt på andre punkter at udvide kirkens magt. Hans bestræbelser blev dog frugtesløse. Først under biskop Arne Þorláksson (1269—98) blev den kirkelige strid hæftig og brændende. Disse stridigheder var samtidige med og ikke uden påvirkning af stridigheder i Norge (Eystein og Sverre, Magnus lagabøter og biskop Jon). Men disse stridigheder havde næppe nogen indflydelse på eller betydning for den islandske litteratur. Vi behøver derfor ikke nærmere at dvæle ved dem her.

Ligesom i andre lande stiftedes der klostre også på Island; de første islandske klostre grundlagdes omtrent samtidig med de norske og vistnok med dem som forbilleder. Det ældste og måske berømteste var benediktinerklostret på Þingeyrar (Þingeyraklaustr i Hunavatnssýssel), stiftet 1133, benediktinerklostret på Munka-Pverá (Øfjorden), stiftet 1155, klostret i Hitardal (vestlandet), stiftet 1166 (bestod kun til henved midten af det 13. årh.), klostret i Þykkvibær i Ver (Skaptafellssýssel), stiftet 1168, klostret i Flatey, — senere (1184) — på Helga fell, stiftet 1172, klostret på Saurbær (Øfjorden), stiftet lidt før 1200 (holdt sig kun en kort tid), klostret i Viðey (ved Reykjavík), stiftet 1226, klostret på Möðruvellir, stiftet 1295, samt endelig det kortvarige og for os fuldstændig betydningsløse kloster på Skriða, stiftet 1493; desuden fandtes der to nonneklostre på Kirkjubær, stiftet 1186, og Reynistaðr, stiftet 1295.

Munkeklostrene ses således hovedsagelig at have tilhørt nordlandet, ialt 4, derefter kommer vestlandet (sydvestlandet) med tre og endelig sydøstlandet med ét. Af disse var de ældste og de, som fortrinsvis må have haft betydning for litteraturen, to på nordlandet, to på vestlandet samt Pykkvaboejarklaustr.

At disse klostre har haft litterær betydning, er for længe siden erkendt. Medens man for Norges vedkommende kun kender én munk som forfatter og medens de norske klostre, som ovenfor bemærket, aldrig kom til at udfolde nogen videnskabelig virksomhed, var det modsatte tilfældet med de islandske. Ser vi på forfatternavnene, der i øvrigt er forholdsvis få, og de i litteraturen nævnte hjemmelsmænd, møder vi mest gejstlig uddannede mænd med præsterne Sæmund og Are i spidsen. Af dem er de fleste igen munke, som abbed Ásgrímr Vestliðason (Píngeyrar, d. 1162), abbed Karl Jonsson (sst.; forfatteren af Sverrissaga); samtidig med ham og i samme kloster levede »brødrene« Gunnlaugr og Oddr (der forfattede Olafssagaer), abbed Nikolas Bergsson (Munka-Pverá, geografisk forf.), abbed Brandr Jonsson (d. 1264), abbed Rúnolfr Sigmundarson, samtidig med ham præsten Grimr Holmsteinsson (Jonssaga baptiste) for ikke at nævne mænd som Styrmir hinn fróðe (d. 1245), Óláfr hvitaskáld (d. 1259) osv. Navnlig synes forfattervirksomheden at være knyttet til Píngeyrar. Af ikke-gejstlige forfattere kendes i modsætning til de anførte Erik Oddssön og så Snorre og hans brodersön Sturla; men disse to opvejer mange andre.

Desuden foregik der i klostrene en udstrakt gejstlig undervisning samt vistnok også en oversættelsesvirksomhed, der bestod i at overføre på landets mål latinske homilier, legender og apostelhistorier. Også kendes en grammatisk-retorisk virksomhed, der uden tvivl også fandt sted i klostrene eller udgik derfra. Hvorvidt de egenlige islandske slægtsagaer hidrører fra klostermænd, vil senere blive undersøgt; så meget er

sikkert, at visse bearbejdelser af enkelte sagaer må stamme fra gejstlige, der således i det mindste har deltaget i afskrivnings- og omarbejdelsesvirksomheden.

Alt dette lader os skimte, hvor stor en del den islandske gejstlighed har i Islands gamle nationale litteratur. Til trods for at det var gejstlige, der deltog heri, var og blev litteraturen overhovedet national. Dette har sin grund i den ovenfor nævnte ringe forskel på gejstlig og verdslig stand i det 11. og 12. årh. tilligemed den inderlige sammenhæng, der bestod mellem bægge. Denne sammenhæng var så stærk, at et par forsøg på at skrive på latin omkr. 1200 forblev isolerede og ikke fristede til efterlignede. Nogen middelalderlig latinsk forfattervirksomhed kunde ikke komme i stand. Man følte, at man skrev for et forstående folk, et folk, som på grund af sine stærke traditioner og hjemlige mundtlige sagafortællinger krævede at kunne læse disse, når de bleve bogførte.

Hvad ellers den islandske gejstligheds kundskaber angår, har den vistnok stået på højde med andre landes samtidige gejstlighed, undt. for så vidt som den aldrig udfoldede nogen selvstændig, på udstrakt lærdom beroende spekulativ skolastisk-teologisk virksomhed. Medens de islandske boglærde endnu var få og spredte, måtte de, der vilde studere til gavn, rejse udenlands og der få deres gejstlige uddannelse. De rejste da i reglen til Tyskland og studerede der, sål. f. ex. biskop Ísleifr. Men også Frankrig og England besøgte af Islændere. Efter at gejstligheden var bleven talrigere på Island, og navnlig efter at Ísleifr var bleven biskop, opstod der skoler i selve landet. Særlig blev der til bægge bispesæder knyttet uddannelsesanstalter for vordende gejstlige. Desuden holdt lærde præster på deres gårde etslags skoler. Undervisningsgenstandene var først og fremmest den middelalderlige teologi tilligemed latin og grammatik (retorik), det kirkelige kalendervæsen osv. Kundskaberne, i latin har i almindelighed været ret gode, så at man ikke alene forstod at tyde de originale skrifter, men

også at skrive latin; oversættelserne er i reglen korrekte og smagfulde.

Således stod oplysningen og dannelsen på Island på et forholdsvis höjt standpunkt og, når henses til den nationale litterære virksomhed, på et højere, end hos noget andet folk i Evropa.

Samtidig med den nye tros indførelse, eller i det mindste ikke ret længe efter, er den evropæiske skrivekunst bleven indført og kendt i landet. I det 11. årh. er denne kunst sikkert bleven udøvet af meget få; ved dette århundreds slutning må den dog, takket være skolerne, være bleven temmelig udbredt blandt gejstligheden i det mindste og benyttet til mindre optegnelser, dokumenter og oversættelser af homilier og lign. Ved år 1117 havde man i hvert fald fået en så betydelig øvelse i at skrive modersmålet med latinske bogstaver, at man i vinteren 1117—18 ifølge en altingsbeslutning nedskrev en stor del af fristatens love — det første større arbejde, der bestemt vides at være skrevet på islandsk. Den islandske skrift og dens udvikling, særlig dens forhold til den gamle runeskrift, vil i øvrigt blive behandlet i en anden sammenhæng.

Hvad endelig det menige folks stilling til litteraturen i dette tidsrum angår, må det i det hele siges, at sansen og interessen for den gamle skjaldedigtning efterhånden og særlig i det 13. årh. tabte sig, skönt de gamle former stadig benyttedes. Hertil svarer, at der i det 13. årh. synes at være opstået en mere folkelig art af poesi, der nærmere er i slægt med den digtningsart, som er særlig ejendommelig for det 3. tidsrum. Med forståelsen af den gamle hirdskjaldedigtning er det rimeligvis gået noget tilbage. Mulig er sansen for den gamle og simplere eddakvadsdigtning samtidig stegen, og vi får nu tillige forsøg på at efterligne denne, men herom mere i det følgende. På den anden side nærer folket i dets helhed den mest levende interesse for sagaer af enhver art, og ligeså udbredt og almindelig som den mundtlige fortælling havde

været för dette tidsrum, ligeså udstrakt synes forholdsvis sagaskrivningen at have været, ligeså almindelig læsningen af det skrevne; der er næppe tvivl om, at man har brugt de skrevne sagaer som underholdningsmiddel, rimeligvis til oplæsning, ligesom tilfældet har været på Island til den dag i dag. Der er her en bevægelse, som det er værdt at lægge mærke til. Den almindelig udbredte, folkelige, mundtlige sagafortælling betingede en folkelig, national sagaskrivning; efter at være frembragt bevirkede denne, at folkets åndelige interesser århundredet igennem har gået og går tildels endnu i en bestemt retning og kom til at danne den foryngelsens kilde, hvoraf det islandske folk stadig siden har øst, og hvori det stadig har fundet og genkendt sig selv. Det er denne saga-litteratur, som i forbindelse med andre omstændigheder, bl. a. landets fjærne beliggenhed, har bevirket, at det islandske folk mere end noget andet har bevaret sit sprog uforandret, ja så lidet ændret, at ethvert læsende barn forstår de gamle sagaer ligeså godt som nutidens skrifter, og at folket er så godt inde i landets historie, særlig oldtidens.

Den videnskabelige, litterære sans, der viser sig i sagaskrivningen, åbenbarer sig også deri, at man nu med flid samler alle gamle minder af enhver slags, ikke alene de forhistoriske sagn (*fornaldarsögur*), men også gamle digte og brudstykker af sådanne og anlægger hele samlinger deraf; man samlede de islandske love i forskellige samlinger; man studerede den gamle mytologi og samlede, hvad der endnu var tilbage deraf, og skrev en sammenhængende fremstilling af den; ligeledes studerede man den gamle digtning, uddrog deraf poetiske benævnelser og ordnede disse i versificerede, systematiske remser (til lettelse for digterne), samlede gamle gåder osv. osv. Man studerede kalendervæsen og grammatik og skrev derom. Kort sagt, man møder så godt som på ethvert område en ivrig, flittig virksomhed, hvor vi mærker en virkelig sund og sand videnskabelig sans og en bevidst,

kritisk søgen efter sandhed, der på sin måde står på højde med nutidens. Man møder alle vegne den mest alsidige åndelige interesse både hos høje og lave.

1) Med „traditioner“ menes her og ellers mundtlige meddelelser fra slægt til slægt.

2) Om de indre grunde hertil se *J. E. Sars: Udsigt osv. II*, 66—71; om selve det her omhandlede tidsrum sst. 72—121.

3) *Monum. hist. Norw.*, 8. 67.

4) P. E. Müllers udg. 652, jfr. *Sars udsigt II*, 72.

5) Jeg formår ikke at slutte mig til *Sars'* betragtninger, *Udsigt II*, 320 ff. **Den egenlige** Sturlungetid falder netop efter den isl. litteraturs guldalder **og** Rimmen med tilbagegangen.

6) Meningen af det siste har *O. Storm* rigtig gengivet i sin anm. til stedet. Jfr. også kap. 1 hos *Tjodrek* (ang. tidsregningen) og flere steder i hans skrift.

7) M. h. t. de herhen hørende spørgsmål henvises til *A. C. Bang: Udsigt osv. s. 55 ff.*

8) Jfr. foruden *Langes klosterhistorie A. Bangs Udsigt* 192 ff.

9) Jfr. *Sars: Udsigt II* 271—2.

§ 2. Digtningen i almindelighed.

Dette tidsrums digtning er dels verdslig, dels gejstlig; den første kan atter deles i forskellige arter.

Hvad da for det første hirdskjaldedigtningen angår får vi her en ligefrem fortsættelse af det forrige tidsrums fyrstedigtning. Hirdskjaldenes stilling er, især i dettes første halvdel, ikke væsenlig forskellig fra den, som de indtog i foregående tidsrum. Islandske skjalde blev, som tidligere, ved med at rejse til udlandet for at digte om fyrster og konger og bringe dem deres kvad. Der indtræder dog åbenbart en forskel med hensyn til deres stilling, deres anseelse og den dem tillagte betydning allerede henimod slutningen af det 12. årh.

Det var at vente, at det gamle hirdskjaldevæsen, ensformigt som det til alle tider var og havde været, måtte engang begynde at føles som noget gammelt, og der er ingen tvivl om, at de norske fyrster, for ikke at tale om andre (danske og svenske), i dette tidsrum har betragtet det som noget rent sædvanemæssigt, noget som nu engang af gammel vane hørte til; der tales da heller ikke om en eneste konge, som særlig siges at have yndet og begunstiget skjaldene og deres kunst i lighed f. ex. med konger som Olaf den hellige eller Harald hårdråde; en undtagelse gör dog måske brødrene Eystein (d. 1122) og Sigurd Jorsalfar (d. 1130); jfr. hvad Saxo fortæller om skjalden Arnaldr i Danmark. På den anden side mærkes der undertiden en vis ringeagt for skjaldene. Anderledes kan kong Magnus Erlingssons forhold overfor digteren Måne næppe forstås eller forklares. Han kalder ham for löjers skyld Tungle («Månelil» i en nedsættende tone; *tungl* = *máni* 'måne') og giver ham, der lige var kommen tilbage fra en Romarejse,

en skjorte; hele det skildrede optrin kan næppe have været behageligt for digteren, der slet ikke var nogen dårlig skjald. Mindre beviskraft har, hvad der fortælles om Sven grade, der ikke vilde give hovedskjalden Einarr Skúlason nogen lön for hans digt. I Danmark har interessen for skjaldekvadene næppe nogensinde været så levende som i Norge; dernæst måtte den endnu tidligere svækkes dér end her.

Denne tilbagegang bliver let forklarlig, når vi lægger mærke til, at skjaldenes virkelige betydning nu var langt ringere end tidligere og trangen til dem meget mindre. Tidligere havde deres kvad været om ikke det eneste, så dog det sikreste opbevaringssted for fortids dåd og fyrsters glans, hvor mindet derom skulde opbevares »så længe verden stod«. Nu var der opstået en farlig medbejler til de levende mindekvad, nemlig den omtrent samtidige nedskrivning af begivenheder; de skrevne sagaer opbevarede ligeså sikkert og ganske anderledes fyldigt fyrsternes handlinger; deres indhold blev hæntet fra öjenvidner; til bekræftelse af det meddelte behøvede man ikke mere samtidige digteres altid kortfattede kvad. Det er da også tilfældet, at, uagtet det vrimler af hirdskjalde hele det 12. årh. igennem (således har ikke mindre end 13 skjalde digtet om kong Sverre), er der så godt som intet bevaret af deres kvad. Endnu værre bliver det i det følgende århundrede. Ikke alene blev skjaldene nu langt færre — den gamle skik at rejse udenlands for udelukkende at optræde som hirdskjalde bliver langt mindre almindelig —, men deres digtning synker ned til at blive en ren formsag, som mænd som Skule jarl og kong Hakon holdt deres hånd over som en god gammel skik og som fuldstændig holder op med kong Erik Magnusson (d. 1299).

Hvad folkets forhold til skjaldedigtningen angår, har dets interesse for fyrstekvad og kvad overhovedet endnu i det 12. årh. været ret betydelig. Vi finder sådanne digte benyttede som underholdningsgenstand på Reykjahólar 1119. Digternes betydning og værd følte og udtales klart af

forfatteren til den 1. grammatiske afhandling fra o. 1140. Skjalden Måne fremsiger Haldórr skvaldres *Utfarardrápa* hos kong Magnus 1184 ¹⁰), men dette er dog det eneste eksempel, der haves på ældre digtes brug til fremsigelse, og efter som det 12. årh. lakkede mod enden, er fyrstekvadene begyndt at gå af mode som en almindelig underholdningsgenstand, så at de omkring år 1200 kan i så henseende siges at have udspillet deres rolle. Forståelsen var bleven ringere, hvad man kan se af den forvanskede form, som digtene i de allerældste håndskrifter har; jeg skal f. ex. minde om den eneste afskrift vi har af *Plácitúsdrápa*, som stammer fra tiden omkr. 1200 eller noget derefter. Ligeledes forudsætter Snorre misforståelser og forvanskninger af digtene, når han ytrer i fortalen til Hkr.: *»en kvœðin þykkja mér sít ór staðfærð, ef þau eru rétt kvœðin ok skynsamliga upp tekin«*. Herimod taler ikke Piðrekss. (s. 2), når den omtaler *»kvœði, er skemta skal rikum mönnum«*, ti her er der tale om ældre i simplere form digtede kvad om oldtidshelte (heltekvad, eddadigte og lign.), men ikke om skjaldekvad.

Til trods for denne tilbagegang i fyrstedigtenes ævne til at more, var sansen for poesi dog stadig lige levende og ævnen til at digte lige almindelig. Den viste sig ikke alene i de statelige og i alt efter fyrstekvadene indrettede helgendigte, hvormed enkelte mænd kunde lade sig underholde, trøste og husvale ¹¹), om de end aldrig blev populære i det hele, men også i mindre digte og løse vers, der stadig digtedes og som ofte var således, at folk morede sig kostelig derved ¹²).

En særegen art af fyrstedigte, som opstår i dette tidsrum er kvad om længst afdøde fyrster og begivenheder (f. ex. Jomsvikingetoget), og som ikke ligefrem har noget med de gamle arvekvad at gøre; de er et udslag af tidens interesse for oldtiden og dens studium deraf.

Det gamle hang til at gøre nar ad hinanden, som var Nordboerne medfødt, var tidlig blevet holdt nede ved lovens hårde bestemmelser (I, 645—6). En virkelig satiredigtning havde ikke kunnet udvikle sig, og så længe den gamle ærbødighed eller dog i hvert fald en vis respekt for de gamle fristatslove holdt sig, kunde den ikke blive af betydning. Men såsnart en lovløshedens tid indtrådte og følelsen for hinandens og egen værdighed slappedes, kan man vænte at finde udslag af det samme hang; det gör vi da også. I det 13. årh.s værste tider, i selvrådighedens og selvtægtens lovløse tidsrum dukker, i det mindste i visse egne, en satiredigtning op, måske af en særlig form og med et særligt navn. Denne vil senere særskilt blive behandlet.

Om nogen erotisk digtning er der næppe tale; der findes, ligesom tidligere, enkelte løse kærlighedsvers, men ingen særlig erotisk digter. Her synes den gejstlige nidkærhed, i forbindelse med de gamle loves strænge bestemmelser, at have gjort sig gældende. I det mindste finder vi, at biskop Jón Ögmundarson (d. 1121), der søgte at udrydde alt, hvad der smagte af hedenskab og hedenske skikke (galdre, overtro, hedenske dagenavne [se ovf.] osv.), også på det strængeste forbød *mansöngskvoeði eða -visur*, som »han ikke vilde høre fremsagte og ikke vilde tillade blev fremsagte«, men der tilføjes, at »han dog ikke helt havde held med sig deri« ¹³). At de følgende islandske biskopper har søgt at virke i en lignende retning, er ikke usandsynligt.

Vi har i 1. bind søgt at påvise tilstedeværelsen af en lærd, efterklassisk eddadigtning (Grípisspá, Völuspá hin skamma). I det 12. årh. udfoldede man bl. a. en udstrakt virksomhed, der bestod, som ovf. antydet, i at samle alle mulige sagn om oldtidshelte og oldtidsbedrifter, der naturligvis ofte i reglen kunde være dunkle og fragmentariske nok. Disse sagnbrudstykker og stumper søgte man, så godt det lod sig gøre, at sætte sammen og lave sagaer af til underholdning for folk; men også rent antikvariske interesser, hvorpå vi

senere vil se mange eksempler, har bevirket indsamlingen af det gamle stof. De sagaer, man nu lavede heraf, blev støbte i samme form som de historiske sagaer, og ligesom disse indeholdt — ægte — vers, således blev, for efterligningens skyld, selvavede vers indsatte hist og her, tildels for også at gøre det hele mere troværdigt og skuffende; disse tildigtede vers var i reglen — af samme grund — forfattede i ældre og simplere versemål; man søgte at gøre dem gammeldags i tone og stil og benyttede derfor gamle ord og talemåder, der fandtes og tildels endnu genfindes i de ældste digte (eddaqvad o. lign.). Disse tildigtede vers er dels digte, dels vers-cykler, dels enkelte løse vers — af meget forskelligt indhold. Også en anden slags lærd digtning (som þulur o. lign.) udfoldedes.

Hermed er de forskellige arter af dette tidsrums verdslige digtning i al korthed antydede.

Hertil kommer til slutning en temmelig udstrakt gejstlig digtning, der særlig behandler kristelige helte, både hjemlige (som Olaf d. hellige) og fremmede (kristne legende-helte og martyrer) samt forskellige religiøsdogmatiske æmner (som Kristi kors, den hellige ånd osv.); alle disse digte benytter, på et par undtagelser nær (som *Sólarljóð*), de gamle verdslige versemål (*dróttkvætt* og *hrynhent*). Hertil slutter sig på en måde oversættelsen af det kristelig-moralske digt *Disticha Catonis* (*Hugsvinnsmål*).

Samtidig med den ovenfor omtalte tilbagegang i skjaldenes anseelse og betydning (se nedenfor), får deres digtning, som formel kunst betragtet, et betydeligt opsving; den bliver nu genstand for en systematisk lærd undersøgelse og betragtning; reglerne for den bliver yderligere fastsatte, versemålene med rim og lign. nærmere bestemte efter ydre ejendommeligheder, som dog næppe alle var egnede til at danne særskilte, ny versemål og som heller aldrig i praksis benyttedes efter de strængeste fordringer. Også blev selve omskrivningerne nu undersøgte